

مخدومقلی فراقی
از نگاهی دیگر

عبدالکریم عبادتی

امرتات

مخدومقلی فراقی از نگاهی دیگر

عبدالکریم عبادتی

طرح جلد و صفحه آرایی: دفتر فنی امرتات

نوبت چاپ : اول

سال انتشار: ۱۴۰۰

چاپ : تهران

شمارگان : ۵۰۰ نسخه

قطع : وزیری

۱۷۰ صفحه

قیمت : ۶۰۰۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۱۴-۱

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نویسنده می باشد)

سرشناسه	: عبادتی، عبدالکریم، ۱۳۲۹
عنوان و نام پدیدآور	: مخدومقلی فراقی از نگاهی دیگر عبدالکریم عبادتی.
مشخصات نشر	: گنبد کاووس: امرتات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۰ ص.
شابک	: 978-622-98914-8-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۴-۱۶۵.
موضوع	: فراغی، مخدومقلی، ۱۱۴۶-۱۲۰۵ق.
موضوع	: شاعران ترکمن — ایران — سرگذشتنامه
	Poets, Turkmen -- Iran -- Biography
رده بندی کنگره	: PL۳۳۴
رده بندی دیویی	: ۸۹۴/۳۶۴۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۶۳۰۶۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

www. AmortatBook. ir

استان گلستان، گنبدکاووس، امام خمینی شمالی، روبروی پارک قابوس، خیابان آیت ا. . . سعیدی،
پاساژ منوچهری، طبقه دوم (تلفن: ۰۱۷ ۳۳ ۰۰۰ ۵۱۰ مدیریت: ۰۹۳۸ ۵۴۷ ۷۵۱۰)

فهرست

عنوان	صفحه
پیش گفتار.....	۱
مخدومقلی فراغی یا مخدومقلی فراقی.....	۶
مخدومقلی فراقی از نگاهی دیگر.....	۱۲
فراقی و عرفان.....	۱۵
خواب نما شدن فراقی.....	۳۳
سر آغاز شهرت و چاپ آثار فراقی.....	۴۵
مقبولیت مخدومقلی فراقی.....	۶۱
سخن کوتاه درباره هویت ترکمن ها.....	۶۷
بیوگرافی مخدومقلی فراقی.....	۷۵
خلافت فراقی.....	۸۹
تأثیر و تأثرات مخدومقلی.....	۹۲
فرهنگ آفرینی فراقی: اثر گذاری فراقی در بازسازی روحیه و حمایت مردم.....	۹۵
وضعیت اجتماعی و سیاسی ترکمنستان.....	۱۰۹
احمد شاه کیست ؟.....	۱۱۲
فراقی و اخلاق و مردانگی.....	۱۲۱
تأثرات فراقی از اشعار و شاعران فارسی زبان.....	۱۲۹
تلمیح در شعر فراقی.....	۱۴۹
ختم سخن.....	۱۶۱
منابع و مأخذ.....	۱۶۴
شجره نامه مخدومقلی فراقی.....	۱۶۵

بنام خداوند جان و خرد

پیش گفتار

سپاسگزارم خداوند بزرگ و منان را که توفیق تحریر این مجموعه ناچیز را درباره یکی از بزرگترین شاعران ادبیات ملی ترکمن ها به این بنده حقیر عطا فرمود تا بدینوسیله بتوانم حاصل یادداشتهای سالهای دیرین جوانی و ثمره مطالعات گذشته خود را به صورت فعلی به استحضار دوستداران این انسان ماندگار برسانم.

صد البته درباره شخصیت بی همتا و آثار بی نظیر مخدومقلی فراقی سخن بسیار است با آنکه مطالب زیادی شفاهاً و کتباً در خصوص وی عرضه شده اما این مکررات ملال انگیز و خسته کننده نبوده و پیوسته تازگی های ویژه و طراوت و جاذبه لازم را در خود داشته است.

دیوان این شاعر در ادبیات ترکمنی از امهات کتب ادبی و شخصیتش دقیقاً همانست که سعدی در ادب پارسی دارا است. لذا آثار شاعر ما در ادب ترکمن توسط شاعران بنام و نویسندگان بعد از او همواره مورد تقلید و الگو بوده و حرفهایش بعلت جلب انظار عمومی به صورت ضرب المثل درآمد است و زمینه پند و اندرز به دیگران را فراهم آورد است.

در ایامی که مخدومقلی فراقی می زیسته جامعه ترکمن ها تا حد زیادی گرفتار انحطاط اخلاقی مبتنی بر زور و ستیز از یکسو و عدم اتحاد و اتفاق سیاسی و اجتماعی از سوی دیگر شده بود. طبعاً اصلاح جامعه ای با این روحیه و تحقق اتفاق و اتحاد مورد لزوم مستلزم مصلحتی بود که فراقی بعد از مراجعت از تحصیل خیره و بخارا انجام این مهم را با احساس مسؤولیت اجتماعی و با ایمان و باوری شگرف شخصا به عهده گرفت و سعی بلیغ نمود تا آرمانها و آرزوهای ملی هم کیشان خویش را جامه عمل بپوشاند.

بعدی از ابعاد سازنده و ماندگار شخصیت شاعر شهیر ترکمن یعنی فراقی همین موضوع است که نگارنده بیشتر به این مساله پرداخته و این بار فراقی را نه تنها به عنوان یک شاعر بزرگ و ملی بلکه به عنوان انسانی که تمام توان و استعداد خود را برای اعتلای مردم خویش و اساساً انسانیت صرف کرده مورد بحث قرار داده است چرا که این شاعر نه تنها شور و شوق ادبی خویش را در خدمت تهذیب نفس و تزکیه اخلاق مردم بکار گرفته در جهت ایجاد همدلی و همراهی و

ترک ستیزه جویی و جنگ طلبی که به قصد تصاحب اموال دیگران صورت می گرفته تلاش لازم را از خود بروز داده است. حتی بنا به روایت خود در صورت نیاز سوار بر اسب و دست بر شمشیر علیه همه بیدادگری ها جنگیده است و بعلاوه برای دست یابی به تجربیات لازم سفرها کرده از خامی به پختگی رسیده است.

مخدومقلی مصلحی بزرگ بود و همچنان آفتابی تابان از افق شرق طلوع کرد تا جامعه اش را از گمراهی برهد و به صراط مستقیم که سرانجامش توفیق و سعادت ملی است سوق دهد و ایشان را همچنان هدایت کند که از آشوب و فتنه و غارت و کشتار و دیگر امور نامطلوب دست بردارند و به راه راست گام افکنند.

شخصیت بی مانند و اندیشه های هومانستی و سخنان نغز و جهان شمولش سبب شد که ادبا و علمای بیگانه بالاخص اروپایی ها دست به ترجمه آثارش یازیدند و به انتشار اشعارش مصرا نه اقدام کردند چونکه سخنان فراقی مشتمل بر بیان فضایل اخلاقی و اصول سیاست و تدبیر مملکت و ترویج شالوده های تحکیم و حفظ وحدت ملی حتی از مرحله واحد اجتماعی یعنی خانه و خانواده آغاز شده بود و در عین حال با صفای پاک صوفیانه و معرفت عارفانه آمیخته و از ریا و سالوس و رذیلت کاملاً عاری و مبری بود شاعر شهیر با ذوق شاعرانه و قدرت خلاقیت هنری خود را صرف مدح و ستایش صاحبان زر و زور نمود و بخوبی حدیث پیامبر را که فرموده: «اذا مدح الفاسق غضب الرب فاهتز لذالك العرش» «هر گاه فاسقی ستایش شود خداوند غضبناک می شود و از غضب او عرش می لرزد»

در جمیع سخنانش بخوبی معنا کرد و آنرا از قوه به فعل در آورد و ترکمن ها را به صراط مستقیم هدایت نمود و فتوت و جوان مردی را در روح آحاد شان دمید.

از نظر شاعری مخدومقلی فراقی عشق را در زبان معیار بر کرسی نشاند و با تأثیرپذیری شگرفی آن را در خون و پوست ترکمن ها تزریق نموده و می توان با جرأت گفت بخاطر مقبولیت عظیمی که در میان عوام و خواص دارد سکه شعر ترکمنی را به نام خویش زده است و بدین طریق او با سخنان سحر آمیز الفت دهنده قلوب همه ایلات و طوایف ترکمن ها شده است درباره مخدومقلی فراقی در اذهان عمومی پرسش هایی شکل گرفته اند که می توان به برخی از آنها چنین پاسخ داد:

۱- فراقی بدبین بوده یا خوش بین؟

فراقی انسان جهان‌دیده و مجرب است ضمن برخورداری از فصاحت و بلاغت لازم در گفتار لفظی و معنوی از واقع‌گرایی خاصی برخوردار بوده است و حقیقت و واقعیت حیات انسان را ترسیم کرده است. از این دید می‌توان او را شاعری رئالیست بحساب آورد. از این نظر او را رقیبی در ادب ترکمن نیست چرا که آثارش در هر قالبی که باشد از واقعیات زندگی مایه گرفته لذا پیش از اینکه بدبین یا خوش بین باشد واقع بین بوده است.

خصوصیتی که در شخصیت فراقی متمایز می‌نماید اینست که او ضمن تشویق و ترغیب به سعی و تلاش و جدیت در راه رسیدن به هدف شانس و اقبال و اراده الهی را نیز بی‌دخیل نمی‌داند. او ضمن تدریس درس اخلاق خود بدان عمل می‌نماید و خاصاً اهل خداست و بسیار متکی و متوکل به رضای حق از خصوصیت‌های دیگر فراقی که مشابهت زیادی به سعدی دارد اهل سفر بودن اوست. به مصداق «بسیار سفر باید تا پخته شود خامی» او سفرها کرده سرزمینهای کاشغر، سمرقند، بخارا، سمنگان و خوارزم افغانستان بخشی از هند غربی و پاکستان امروزی را سیاحت کرده اندوخته‌هایی از تجربیات فراوان با خود به ارمغان آورده است.

بدبهی است دشمن انسان در زندگی صفت آز و در واقع همان چیزی ست که در اصطلاح عوام آن را حرص و طمع می‌گویند سفر دیده این صفت را از خود دور می‌کند تا از لحظه‌های زندگی ژرفای آن را ببیند و این یک میل طبیعی است این علاقه طبیعی و ذاتی در فطرت فراقی وجود داشته است.

عرفان و زهدی که به فراقی نسبت میدهند چندان درست نیست او عارف و صوفی رسمی که خود را زاهد و عارف بنماید نبوده است. یا اینکه در اشعارش مطالب عرفانی و زهد آمیز دیده می‌شود اما هیچ کدام کافی بر تصوف او نیست بلکه او بسیار با فراست و فرزانه بوده است و هر چیز را در حد اعتدال خود دوست داشته و حتی می‌طلبیده است.

از زندگی بهره کافی برده و این برخورداری در حد معقول و موجه بوده است و حساب شرع و دیانت را به نیکی می‌دانسته و اصطلاحاً بی‌گدار به آب نمی‌زده است.